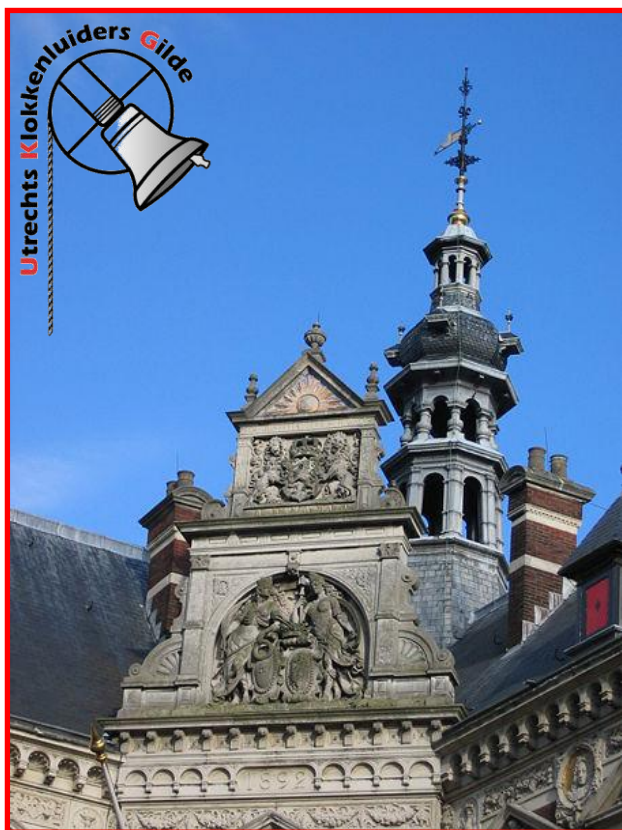

**Een luidklok voor de Universiteit Utrecht
ter gelegenheid van haar 375-jarig bestaan;
een initiatief van het
Utrechts Klokkenluiders Gilde**

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Voorwoord -----	3
Utrechts Klokkenluiders Gilde-----	4
Universiteit Utrecht -----	5
Een luidklok -----	6
Geschenk -----	6
Academiegebouw-----	7
Ontwerp klok en tractuur -----	10
Spectaculaire klokgieting-----	11
Ingebruikname-----	12
Planning-----	13
Begrotingen -----	14
Dekkingsplan-----	15
Colofon -----	15

Voorwoord

Het Domplein is de meest markante en historische plek in de historische binnenstad van Utrecht. Eén van de markante gebouwen aan dit plein is het Academiegebouw van de Universiteit Utrecht.

De universiteit bereikt in 2011 de eerbiedwaardige leeftijd van 375 jaar. Een leeftijd om trots op te zijn! Ook luidklokken kunnen eerbiedwaardige leeftijden bereiken. In Utrecht luiden we een aantal klokken die de 500 jaar al ruim gepasseerd zijn.

Het Utrechts Klokkenluiders Gilde is voornemens de Universiteit ter gelegenheid van haar verjaardag een luidklok aan te bieden voor het Academiegebouw. We willen de universiteit voor de komende eeuwen een bronzen stem geven. Met recht hebben we het hier dus over een duurzame investering. En ik ben ervan overtuigd dat het een waardige versterking is van Utrecht als klokkenstad

In de brochure die voor u ligt wordt het plan van het Utrechts Klokkenluiders Gilde (UKG) uiteen gezet. Kennis over - en liefde voor luidklokken is het beste wat wij als gilde in huis hebben. We willen die graag inzetten om dit plan tot een succesvolle voltooiing te brengen.

Het UKG presenteert u hierbij een plan dat we haalbaar en realistisch achten. Voor de uitvoering ervan zoekt het UKG financiële partners. We hopen van harte dat we met dit plan de financiële betrokkenheid van velen dichterbij kunnen brengen.

Th.L. van Soest,
voorzitter UKG

Het UKG heeft het plan opgevat om de Universiteit Utrecht een luidklok te schenken voor haar Academiegebouw aan het Domplein. Deze brochure is bedoeld ter onderbouwing van financiële bijdrageverzoeken en ter verkrijging de noodzakelijke medewerking van toezichthoudende en vergunningverlenende instanties aan de realisering van dit plan.

Utrechts Klokkenluiders Gilde

Het UKG werd opgericht in 1979 en heeft als belangrijkste taak het handmatig luiden van de klokken in de stad Utrecht. De vrijwilligers van het UKG luiden momenteel op acht plaatsen de klokken: Domtoren, Buurtoren, Geertetoren, Jacobitoren, Bartholomeus Gasthuis, Blauwkapel, de RK Gertrudiskerk en de Demkaklok in Zuilen. Jaarlijks worden ruim 700 luidingen uitgevoerd in opdracht van de gemeente Utrecht (seculiere luidingen zoals Koninginnedag, Oud & Nieuw, 4 & 5 mei etc.) en de kerken (bijvoorbeeld erediensten, vespers, processies, (t)rouwleidingen etc.). Daarnaast zijn er nog luidingen die op verzoek van derden en in overleg met de gemeente Utrecht

worden uitgevoerd (bijvoorbeeld festivals, Dies Natalis Universiteit, intocht St. Nicolaas etc.). Momenteel zijn er 68 klokkenluiders binnen het UKG actief.

Een andere belang-

rijke taak van het gilde is het adviseren over het gebruik, behoud en herstel van luidklokken en hun ophanging (tractuur). In dat verband worden adviezen gegeven aan de Gemeente Utrecht (die in veel gevallen eigenaar is van de klokken) en aan andere beheerders of eigenaren van klokken. Deze adviserende rol beperkt zich niet tot de stad Utrecht, maar strekt zich uit over het hele land. Sinds de oprichting is het UKG door haar verworven kennis over klokken en het luiden ervan uitgegroeid tot een campanalogisch¹ platform van betekenis in Nederland en daarbuiten. Ook is in de loop der jaren een breed netwerk opgebouwd met organisaties waarmee wordt samengewerkt. Deze samenwerking is er meestal op gericht om het handmatig luiden van klokken te bevorderen en de cultuurhistorie in Utrecht te versterken.

Voor meer achtergrondinformatie over het UKG is een publicatiefolder toegevoegd als bijlage bij deze brochure.

Universiteit Utrecht

Eén van de organisaties waarmee wordt samengewerkt is de Universiteit Utrecht. De universiteit is de grootste werkgever in de gehele regio en is een moderne instelling die geworteld is in de wetenschappelijke traditie. De universiteit is met haar Academiegebouw aan het Domplein een 'goede buur' van onze belangrijkste luidplek, de Domtoren. Jaarlijks verzorgt het UKG een feestelijke luiding ter gelegenheid van de Dies Natalis van de universiteit op 26 maart. Dit gebruik dateert al van de oprichting van de Universiteit in 1636 en gaat daarmee veel verder terug dan de geschiedenis van ons Gilde. De banden die er bestaan tussen UKG en universiteit hebben het UKG geïn-

¹ klokkenkundig

spireerd tot het plan om de Universiteit Utrecht een luidklok te schenken.

Een luidklok

Menig universiteit in ons land beschikt over luidklokken, een beiaard of beiden. Dat is niet vreemd, want de universitaire wereld is vertrouwd met ceremonies en tradities. Klokken worden in deze context vaak ingezet om feestelijke momenten en academische plechtigheden extra luister bij te zetten. Opvallend genoeg heeft de Utrechtse universiteit nooit luid- of beiaardklokken gehad. Daarom hebben het College van Bestuur en de Rector Magnificus van de Universiteit Utrecht van harte ingestemd met het idee van het UKG. De klok zal gebruikt worden voor het inluiden van de jaarlijkse Diesluiding op de Domtoren, bij de opening van het Academisch jaar en bij andere academische plechtigheden. Bovendien zou de klok in te zetten zijn bij bijzondere festivalluidingen. De bedoeling is dat de klok met de hand geluid gaat worden door opgeleide vrijwilligers van het UKG.

Geschenk

In 1982, bij het 600-jarig bestaan van de Domtoren, was het de Professorenkrans van de Universiteit Utrecht die als één van de eersten een royale financiële bijdrage toezegde voor de reconstructie van de zeven verdwenen Domklokken. Hiermee werd het Van Wougelui weer in oude luister hersteld. Het UKG is dit gebaar niet vergeten en wil daarvoor graag iets terug doen. Het UKG wil de universiteit ter gelegenheid van haar 75ste lustrum in 2011 een luidklok schenken. Op 26 maart 2011 viert de Universiteit Utrecht haar 375-jarig bestaan. Het UKG gaat zich beijveren om de middelen bijeen te brengen zodat dit

plan gerealiseerd kan worden. Hoewel het de bedoeling is dat de luidklok het exclusieve eigendom wordt van de universiteit, is het door haar publieke functie op indirecte wijze ook een geschenk aan de Utrechtse gemeenschap. In ieder geval wordt hiermee de rol van Utrecht als de campanalogische klokkenstad van Nederland, kracht bijgezet.

Academiegebouw

Het markante Academiegebouw, gevestigd aan het Domplein 29, is gebouwd in 1891 en heeft een Rijksmonumentale status. Het oudste deel van het Academiegebouw, de Unie van Utrecht-zaal, bestaat al sinds 1462. In 1579 werd hier ook daadwerkelijk de Unie van Utrecht ondertekend, die beschouwd wordt als het begin van de Nederlandse staat. Vóór het Academiegebouw staat een standbeeld van graaf Jan van

Nassau dat herinnert aan deze gebeurtenis. De Universiteit Utrecht werd opgericht in 1636 en kreeg de Unie van Utrecht-zaal als aula toegewezen.

Unie van
Utrecht-zaal
(Aula van de
Universiteit)

In 1886 bestond de universiteit 250 jaar. De burgerij en het stadsbestuur besloten om de universiteit het Academiegebouw aan te bieden. Het nieuwe gebouw moest voorzien in de groeiende vraag naar ruimte voor onderwijs en academische ceremoniën. Het Academiegebouw werd onderwerp van enige controverse: moest het in neorenaissance-stijl gebouwd worden of aangepast worden aan de gotische stijl van de Domkerk? Het werd neorenaissance maar met een compromis: het gebouw moest verder van de kerk afstaan dan oorspronkelijk de bedoeling was. De architecten E.H. Gugel en F.J. Nieuwenhuis ontwierpen het gebouw.

Centraal in het kruisvormige gebouw is een fraaie dakruiter of vieringtoren gerealiseerd. Gebouw en dakruiter vormen een natuurlijk geheel. Toch heeft dit torentje nooit de functie gehad waarvoor torens vrijwel altijd bedoeld zijn: klokkentoren.

Thans, na 120 jaar, wil het UKG dit gebouw alsnog completeren met een 'bronzen stem'.

Senaatszaal
van het
Academie-
gebouw

Ook al zijn de meeste universiteitsgebouwen tegenwoordig gevestigd in De Uithof, het Academiegebouw is nog altijd het ceremoniële en representatieve centrum van de universiteit. De meeste academische plechtigheden vinden er plaats, zoals oraties, promoties, diploma-uitreikingen etc.. Jaarlijks ontvangt het gebouw ca. 200.000 bezoekers.

In 2002 is het Academiegebouw nog grondig gerestaureerd door Architectenbureau Fritz te Bussum. "Het belangrijke rijksmonument had", aldus de architect, "zwaar te lijden van de druk van de twee gezichten die het moest tonen; het gezicht van de waardigheid en het gezicht van de gastvrijheid. Tegenwoordig heeft het gebouw daar geen problemen meer mee."

“Zaal 1636” ontleent zijn naam aan het stichtingsjaar van de Universiteit

Ontwerp klok en tractuur

De vieringtoren van het Academiegebouw in zijn huidige staat is het uitgangspunt geweest voor het ontwerpen van een klok en klokkenstoel. Bureau voor Architectuur en Design H.J. Scholte BV te Utrecht heeft een ontwerp gemaakt voor de klokkenstoel. De klokkenstoel kan worden geplaatst in de onderste 'vrije ruimte' van de dakruiter en bevestigd aan de schoren. Voor wat betreft materiaalgebruik en vormgeving wordt aansluiting gezocht bij de zolderingconstructie van het gebouw. De stoel wordt gemaakt van bilingahout.

In de klokkenstoel komt een klok naar het ontwerp van Sj. van Geuns te Nieuwegein. Het gaat om een klok met de toonhoogte cis³. De onderdoorsnede van de klok wordt 420 mm en de klok zal circa 75 kg gaan wegen. Het materiaal van de klok is brons, een legering van 80% koper en 20% tin.

De bedoeling is op de klok een aantal versieringen aan te brengen, waaronder het logo van de universiteit. Het logo bestaat uit een zon (sol) met stralenkrans en houdt verband met de zinspreuk van de Universiteit Utrecht: *Sol Iustitiae Illustrat Nos* (Zon der Gerechtigheid, verlicht ons).

De klok zal worden gegoten door Simon Laudy van Klokken- en Kunstgieterij Reiderland te Beerta. Hij zal ook de assemblage verzorgen en de klok luidklaar afleveren.

Een bijzondere vermelding verdient het feit dat het netwerk van het UKG intussen zo breed is geworden dat zowel de planvorming, klokontwerp, ontwerp van de klokkenstoel en de gieterij van de klok, gerealiseerd kunnen worden met mensen die allen actief zijn (geweest) als luider binnen het UKG.

De klokkenstoel zal worden gebouwd door Kees Sars bv, die ondermeer ook de bouw van het Utrechtse Statenjacht realiseerde.

Spectaculaire klokgieterij

Het UKG wil graag dat deze nieuwste luidklok in Utrecht met oog voor ambacht en vakmanschap wordt gegoten. We vragen de klokkengieter dan ook om, net als vroeger, de klok "op toon" te gieten. Dat wil zeggen dat bij het ontwerp en de gieterij van de klok precies zoveel materiaal gebruikt wordt dat de klok in één keer de juiste toonhoogte heeft, zonder dat deze aan de binnenzijde bijgeslepen moet worden om de juiste toon te krijgen.

Ook wil het UKG dat de klok wordt gegoten op de locatie waarvoor de klok bestemd is. Klokkengieters waren eertijds ambachtslieden die hun werkplaatsen inrichtten op de plekken waar de klokken zouden komen te hangen. Na voltooiing van

de opdracht werd de werkplaats weer ontmanteld en 'verhuisde' de klokkengieter naar de locatie van zijn volgende opdracht. Deze Academieklok zal dus op het Domplein worden gegoten! Omdat het gieten van klokken sinds de 16de eeuw niet meer heeft plaatsgevonden in de Domstad, willen we hier een grootschalig publieksevenement van maken.

Op het Domplein zal een klokkenoven worden ingericht waarin het brons op de juiste temperatuur wordt gebracht. Vervolgens wordt een met was gevulde mal, ingegraven in een zandberg, gevuld met vloeibaar brons van 1100° C. Verder zal er een muzikale omlijsting in de open lucht worden verzorgd. Er zal muziek klinken die het plechtige moment van de geboorte van deze nieuwe klok zal opluisteren.

De organisaties Vrede van Utrecht en Domplein 2013 zijn gevraagd om te participeren in dit publiekspektakel. Het gieten van klokken kan gezien worden als een teken van vrede. In vervolgen jaren werden luidklokken in tijden van oorlogsdreiging dikwijls omgegoten tot kanonnen. Als daarna de vrede weer aanbrak, werden de afgedankte kanonnen weer omgesmolten tot klokken. Dus: hoe meer klokken, hoe meer vrede! Bijna alle klokkengieten waren dan ook tevens geschutsgieten. De 'Ouverture 1812' van Pjotr Iljitsj Tsaikovski is een muziekstuk waarin een rol is weggelegd voor zowel echte kanonnen als echte luidklokken. De studentenkorps en -orkesten van de Universiteit Utrecht wordt gevraagd om deze ouverture op het Domplein uit te voeren.

Ingebruikname

De overdracht en ingebruikname van de klok is voorzien op 26 maart 2011. Voor het eerst zal de Universiteit dan zelf het start-

sein geven voor de grote en feestelijke Diesluiding met de Domklokken en zal daarmee zelf haar 375ste verjaardag inluiden.

Planning

Het project wordt uitgevoerd door een werkgroep vanuit het UKG. In deze werkgroep hebben de volgende leden van het UKG zitting:

mw. prof. dr. R. (Rosi) Braidotti,
D. (Dick) van Dijk,
A. (Arie) Noordermeer,
Th.J. (Theo) Poort en
drs. P.H.F.A. (Peter) van Rijn.

De werkgroep heeft de opdracht om het plan voor te bereiden, de randvoorwaarden te scheppen en het plan te realiseren. De planning is als volgt vastgesteld:

Werkgroep stelt plan en promotiebrochure vast	zomer 2009
Vergunningen worden gevraagd	zomer/najaar 2009
Ontwerpfase van klokkenstoel en klok	najaar 2009
Offertetraject voor de realisatie	najaar 2009
Fondswervingtraject	najaar 2009
Opdrachtverlening	voorjaar 2010
Jury wordt gevormd en gefaciliteerd	zomer 2010
Gieting wordt voorbereid en uitgevoerd	zomer/najaar 2010
Bouwwerkzaamheden	vanaf najaar 2010
Voorbereid overdracht en ingebruikname	januari 2011
Klok wordt ingehangen	februari 2011
Overdracht en ingebruikname	26 maart 2011

Begrotingen

Project 'luidklok'	€	€
Vorbereidingskosten:		
- ontwerp klokkenstoel	1.000,00	
- ontwerp luidklok	500,00	
- fondswervingkosten	500,00	
<i>subtotaal</i>		2.000,00
Uitvoeringskosten:		
- bouw klokkenstoel	6.000,00	
- productiekosten van klok en tractuur	6.000,00	
- legeskosten	500,00	
<i>subtotaal</i>		12.500,00
Overige kosten:		
- notariële kosten (overdracht)	750,00	
- project- en PR-kosten	1.000,00	
- diversen / onvoorzien (± 10%)	1.625,00	
<i>subtotaal</i>		3.375,00
TOTALE KOSTEN (excl. BTW)		17.875,00
BTW 19%		3.396,00
TOTALE KOSTEN (incl. BTW)		21.271,00

Project 'publieke gieting'	€	€
Programmakosten :		
- bijkomende kosten publieke gieting	1.000,00	
- muzikaal programma	6.000,00	
- huur technische faciliteiten	3.000,00	
<i>subtotaal</i>		10.000,00
Overige kosten:		
- kosten vergunningen (BTW-vrij)	500,00	
- project- en PR-kosten	750,00	
- diversen / onvoorzien (± 10%)	1.225,00	
<i>subtotaal</i>		2.475,00
TOTALE KOSTEN (excl. BTW)		12.475,00
BTW 19%		2.370,00
TOTALE KOSTEN (incl. BTW)		14.845,00

Dekkingsplan

	€	€
- Bijdragen fondsen	16.000,00	
- Bijdragen bedrijven	4.000,00	
- Bijdragen overheden	15.000,00	
- Bijdragen particulieren	1.000,00	
TOTALE DEKKING		<u>36.000,00</u>

Colofon

Uitgave:

Deze brochure is samengesteld door de Werkgroep Academie-
klok van het Utrechts Klokkenluiders Gilde.

Fotoverantwoording:

Foto's pagina 1/7: Wikipedia
Foto pagina 4: Taco Anema
Foto pagina 8: Reformatorisch Dagblad
Foto's pagina 9/10: Architectenbureau Fritz, Bussum

Oplage: 35 exemplaren

Tekst & Vormgeving: Arie Noordermeer

Printwerk: ImaGo, Utrecht

Contactgegevens:

Werkgroep Academieklok van het
Utrechts Klokkenluiders Gilde

Rochus Meeuwiszstraat 9
3554 VR Utrecht

info@klokkenluiders.nl
www.klokkenluiders.nl

ING-bank: 4331491 t.n.v. Utrechts Klokkenluiders Gilde